بسم الله الرحمن الرحيم

سازمان حفاظت محیط زیست

آسیب های پروژه های توسعه ای در مناطق تحت حفاظت و راهکارهای مدیریتی و قانونی برای کنترل آسیب ها

دفتر مدیریت زیستگاهها و امور مناطق

سومین همایش ملی پارکهای ملی و مناطق تحت حفاظت ایران- اردیبهشت ۱۴۰۴ - شهر شیراز

علیرضا نجیمی

وضعیت موجود مناطق تحت حفاظت سازمان در ادوار مختلف

وضعیت مناطق چهارگانه در ادوار مختلف

- سال ۱۳۵۰:

۸ پارک ملی و ۳۷ منطقه حفاظت شده

- سال ۱۳۷۲:

۷ پارک ملی، ۴ اثر طبیعی ملی، ۲۴ پناهگاه، ۴۲ منطقه حفاظت شده

- سال ۱۴۰۴:

۳۳ پارک ملی ، ۴۴ اثر طبیعی ملی، ۵۵ پناهگاه حیات وحش، ۱۹۵منطقه حفاظت شده

تعداد مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست

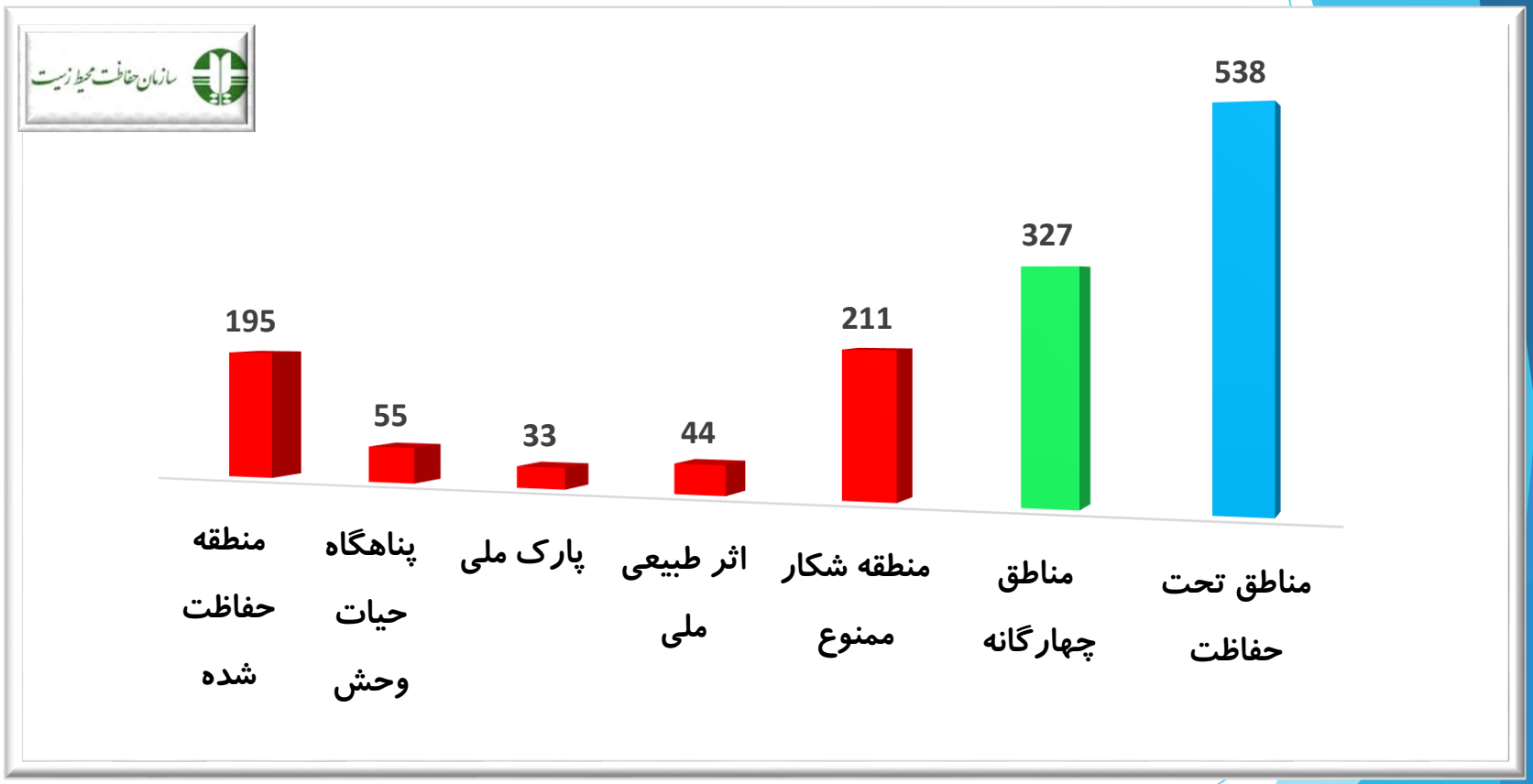

سطح مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست

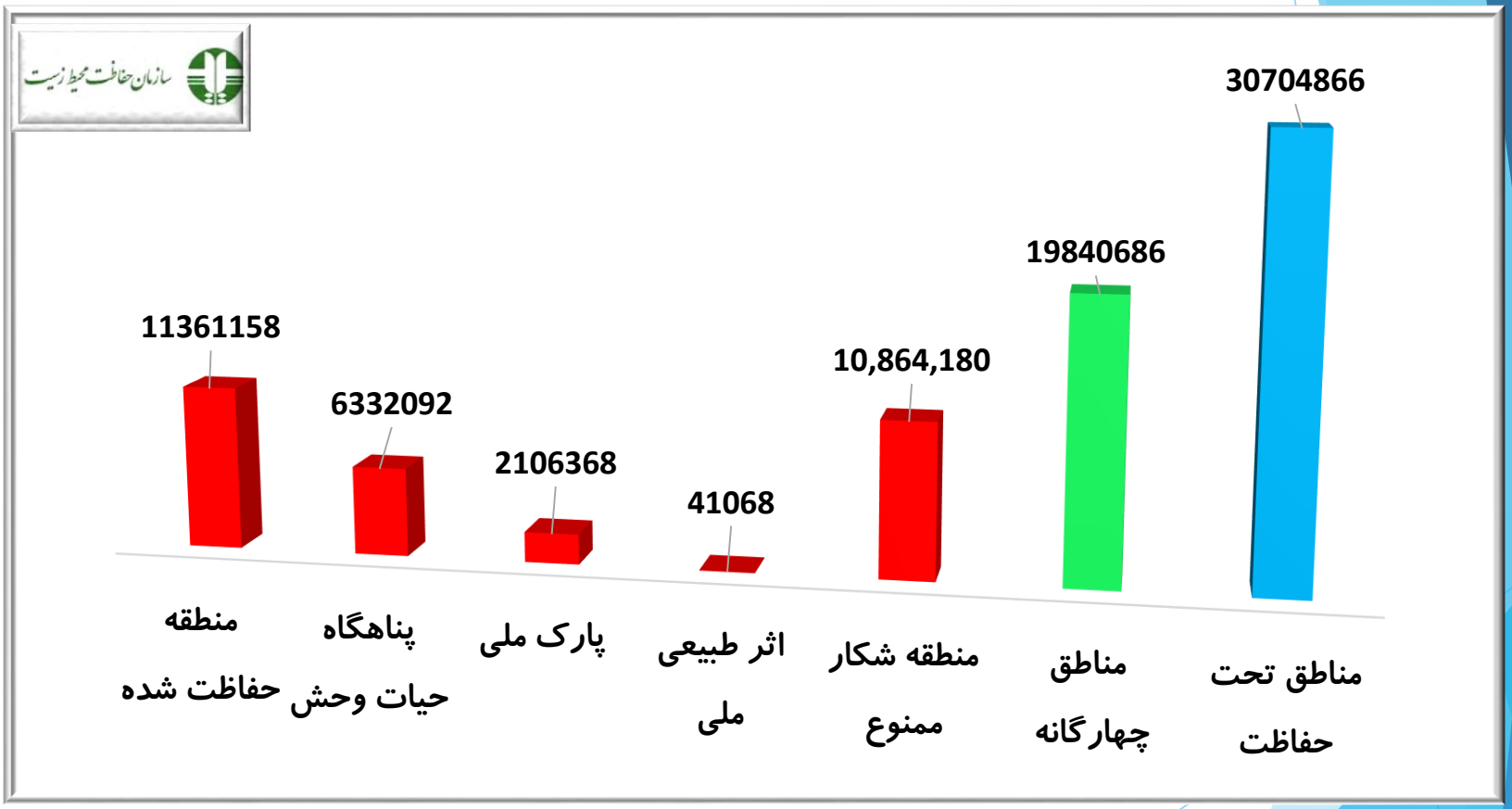

درصد مساحت مناطق تحت حفاظت نسبت به سطح کل کشور

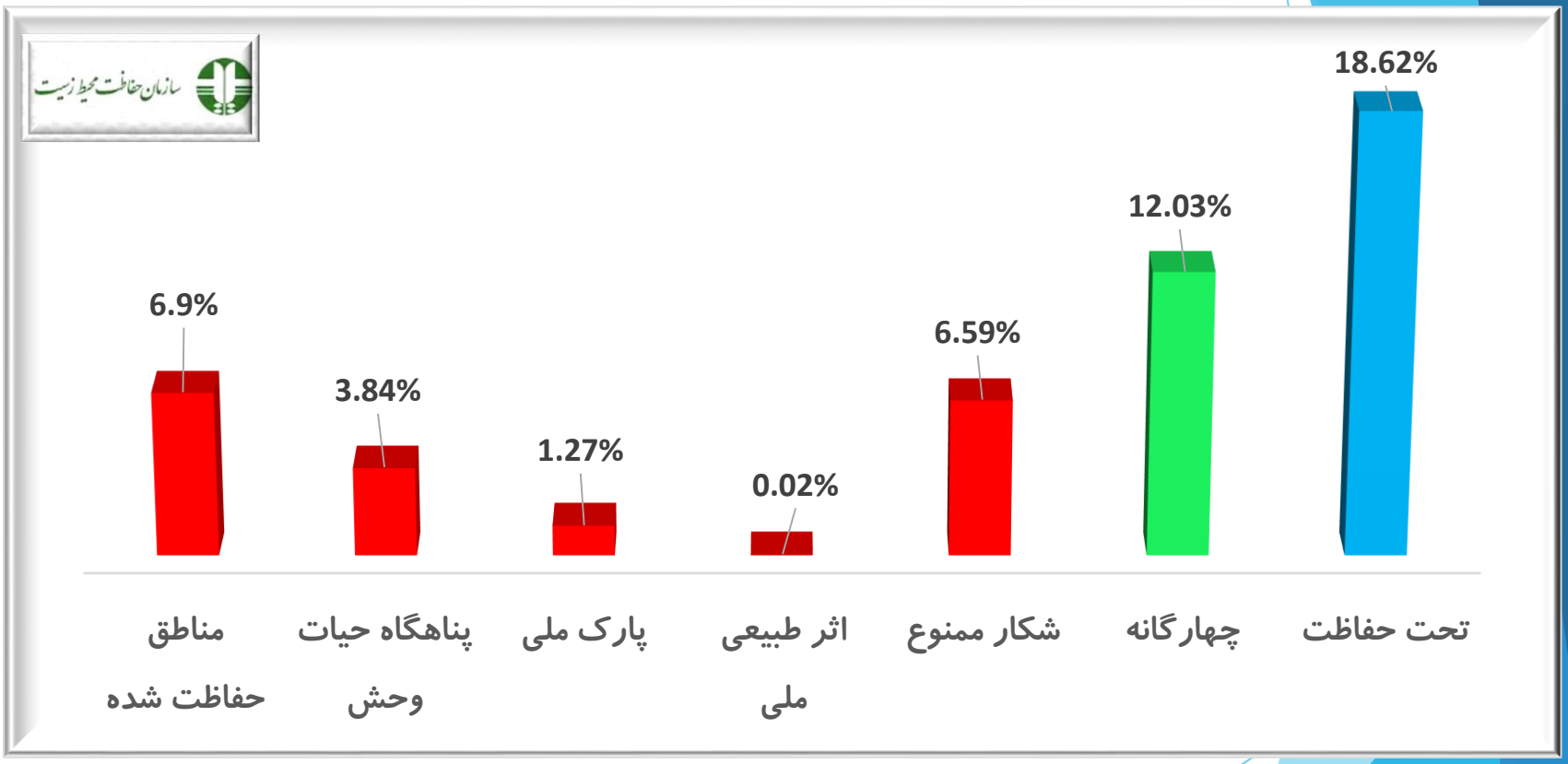

تعداد مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست در استانها

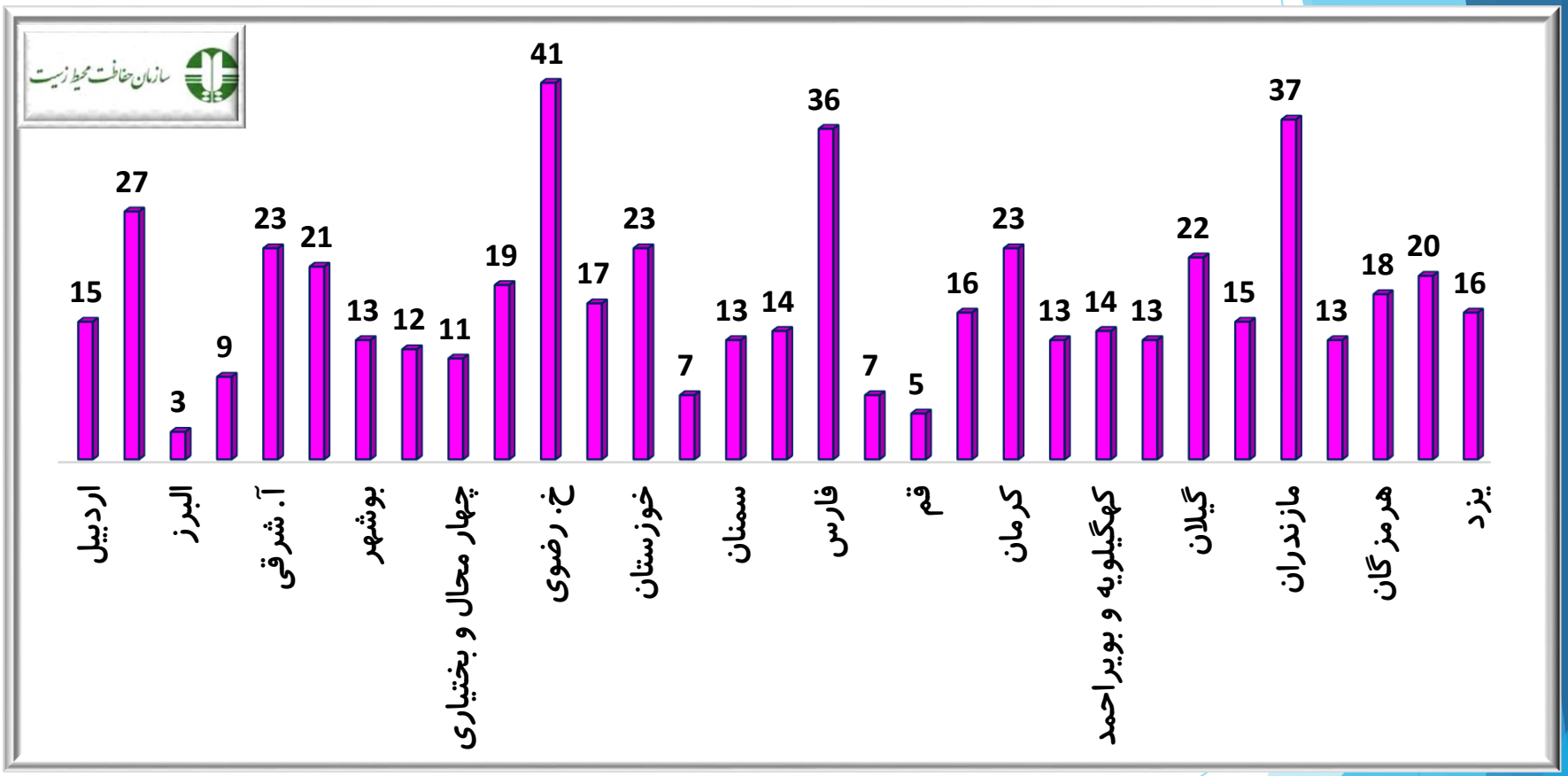

درصد سطح مناطق تحت حفاظت استانها نسبت به سطح استان

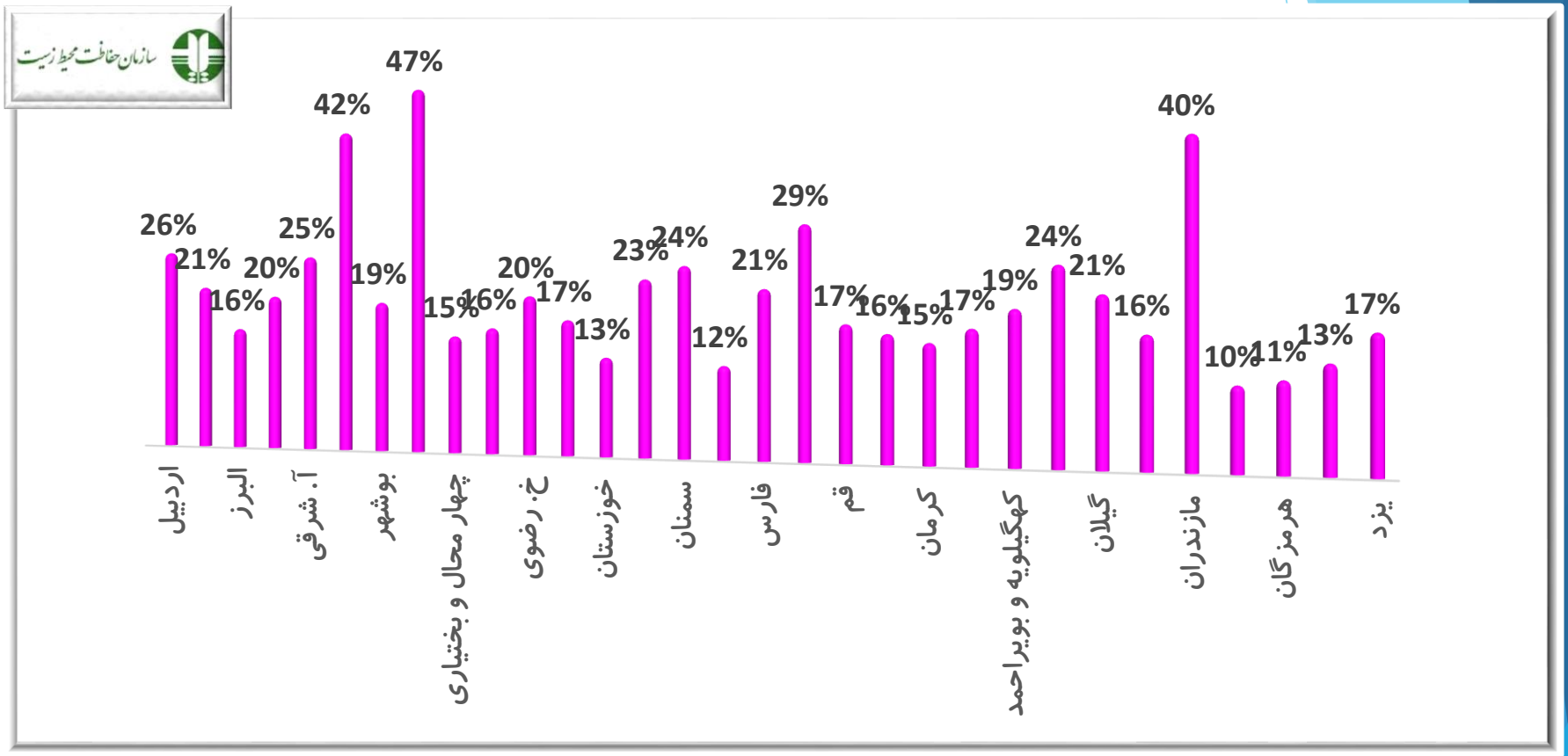

آمار پارکهای ملی به تفکیک استانهای کشور

تعداد ۳۳ پارک ملی در کشور وجود دارد. ۱۸ استان کشور دارای پارک ملی بوده و ۱۳ استان فاقد پارک ملی هستند.

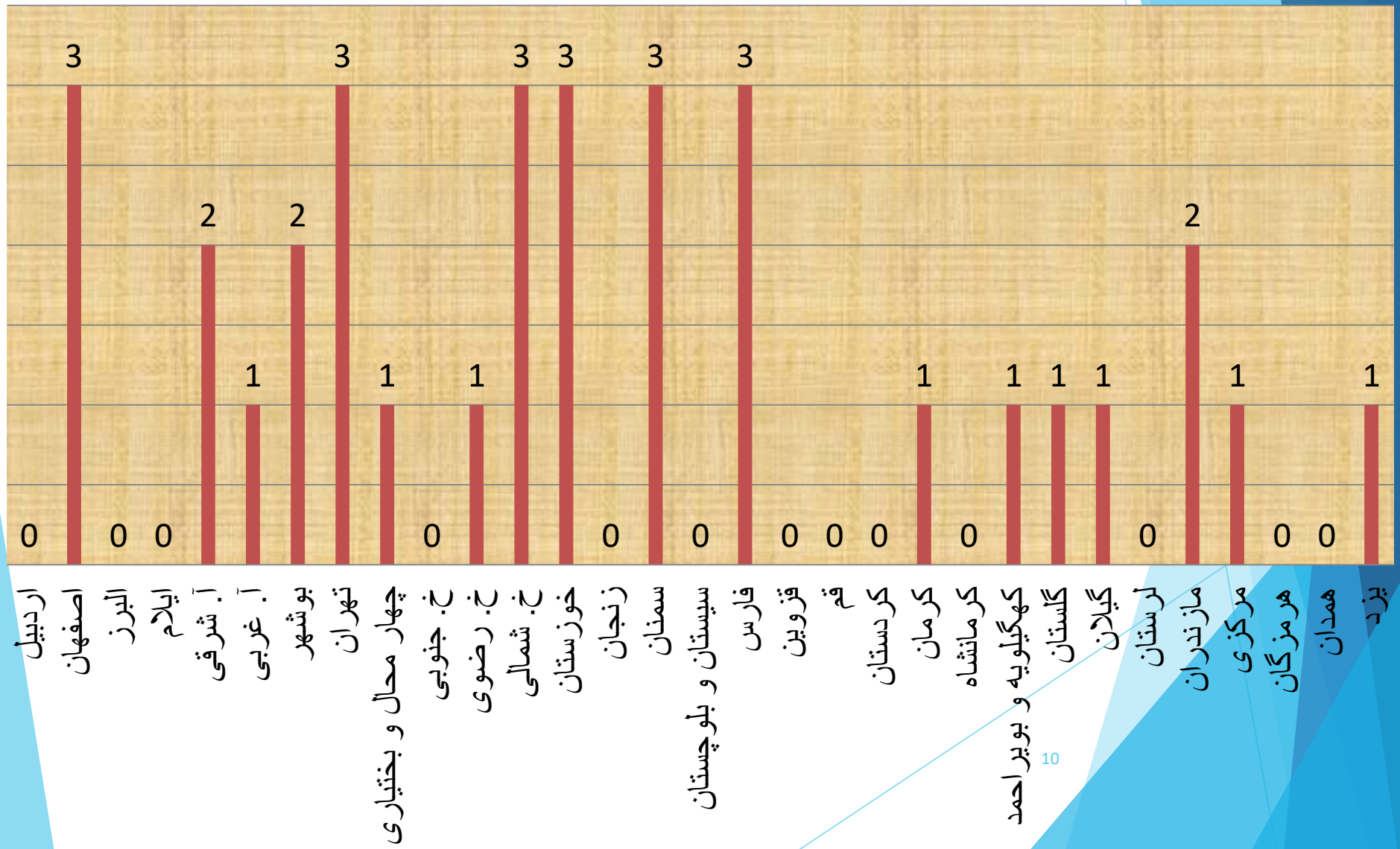

نقشه مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست

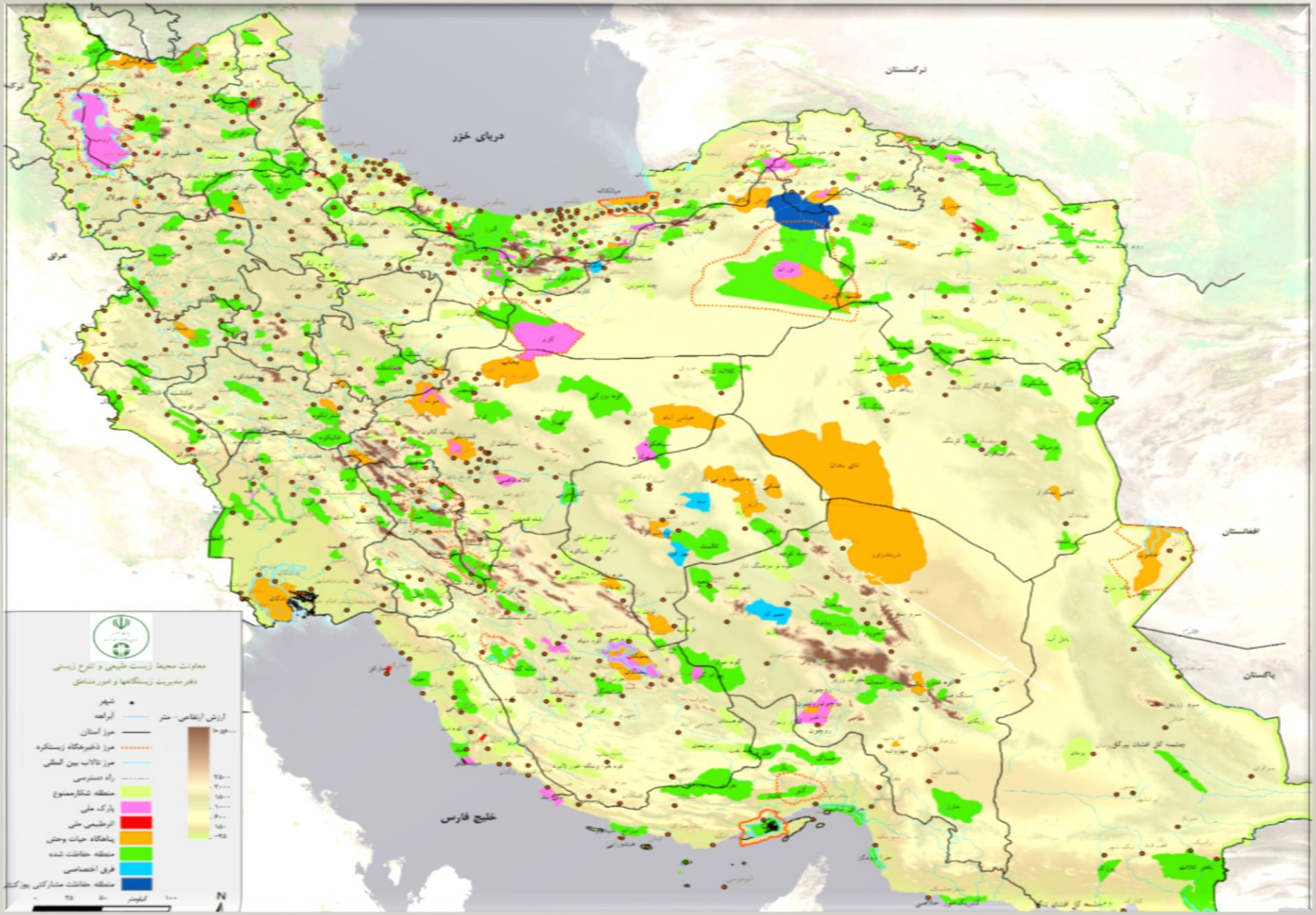

جدول پارکهای ملی که محدوده آنها در دو یا چند استان قرار دارد

ردیف	مدیریت استانی	نام منطقه	تداخل با استانها	مساحت (هکتار)
1	اصفهان	پارک ملی امن موته	اصفهان – مرکزی	37035
2	آذربایجان غربی	پارک ملی ارومیه	آذربایجان غربی – آذربایجان شرقی	552364
3	بوشهر	پارک ملی نای بند	بوشهر – هرمزگان	47844
4	تهران	پارک ملی لار	تهران – مازندران	35781
5	سمنان	پارک ملی کویر	سمنان – اصفهان	442433
6	کهگیلویه و بویر احمد	پارک ملی دنا	کهگیلویه و بویر احمد – اصفهان	25878
7	گلستان	پارک ملی گلستان	گلستان – سمنان – خراسان شمالی	90918
8	مازندران	پارک ملی پابند	مازندران – سمنان	27687
9	یزد	پارک ملی سیاهکوه	یزد – اصفهان	78283

پروژه های توسعه ای

- 1- راه و راه آهن(جاده سازی)
- 2- نیروگاه
- 3-پالایشگاه و پتروشیمی
- 4- میادین نفت و گاز و چاههای اکتشافی
- 5- خطوط انتقال آب و برق و گاز
- 6- شهرک صنعتی
- 7- مناطق آزاد و ویژه
- 8- کارخانجات و پروژه های عمرانی
- 9- معادن
- 10- فرودگاه
- 11- مجتمع های خدماتی رفاهی(گردشگری و اکوتوریسم)
- 12- فعالیتهای نیروهای نظامی
- 13- انتقال آب بین حوضه ای
- 14- سد سازی
- 15 - آفرود

تعارضات داخل مناطق چهارگانه

- بیش از ۵ هزار کیلومتر راه اصلی و ۵۵۰ کیلومتر بزرگراه وجود دارد.
- بیش از ۳۳۰۰ کیلومتر خطوط انتقال سوخت
- بیش از ۱۸۰۰ کیلومتر خطوط انتقال برق فشار قوی
- بیش از ۶۲۰ معدن فعال
- بالغ بر ۴۰۰ هزار هکتار اراضی دیم کاری
- بیش از ۳ میلیون دام اهلی
- بیش از ۲۶۰۰ روستای ساکن و با احتساب مزارع و روستاهای غیر ساکن و متروکه حدود ۵۴۰۰ آبادی

- ۹۰ درصد زیستگاههای دشتی کشوردر اثر تبدیل زیستگاه، عمده تنوع زیستی خود (اعم از بی مهرگان، پوشش گیاهی، مهره داران کوچک تا بزرگ نظیر آهوی ایرانی) را از دست داده اند. این زیستگاههای دشتی در اثر دیم کاری وکشاورزی آبی ، جاده سازی، ساخت و ساز، معدن، آفرود و غیره دچار تخریب و فرسایش منابع زیستی شده اند.

چالشهای مناطق تحت حفاظت

چالشهای مورد بحث دو نوع هستند: چالشهای تحت تاثیر عوامل انسانی و عوامل طبیعی.

- چالشهای حاصل از عوامل انسانی : مانند اجرای طرحهای زیرساختی در کشور (بیشتر از ۷۰ نوع پروژه) که متاسفانه در ایران بر پایه توسعه ناپایدار صورت گرفته است.
- چالشهای حاصل از عوامل طبیعی: خشکسالی و تغییر اقلیم، آتش سوزیها، بیماریها و آفات، ازبین رفتن پوشش گیاهی طبیعی و کاهش منابع آب و مانند آنها.
- مصداقهای شاخص چالشهای مدیریت حفاظت مناطق سازمان:
  - آتش سوزی
  - معدنکاری درداخل مناطق تحت مدیریت
  - سدسازی و ابنیه هیدرولیکی و انتقال آب
  - چرای مفرط دام (تشدید فرسایش خاک و ازبین رفتن ذخایر گیاهی و آبی)
  - راه سازی (شامل انواع جاده ها. آزادراهها. راه آهن. فرودگاه. اسکله سازی. و .....).
  - آلودگی منابع آب و خاک
  - دفع فاضلابها و پسماندها
  - شکار و صید بی رویه.
  - کشاورزی ناپایدار
  - تغییر کاربری

- مهمترین عامل تخریب زیستگاههای کوهستانی و جنگلی کشور، چرای بی رویه و بیش از ظرفیت دام و توسعه معدن کاوی است.
- حدود ۸۰ درصد جمعیت گونه های برجسته قابل شکار کشور ظرف ۶۰ سال گذشته از بین رفته اند. هنوز هم چند میلیون شکارچی، چند میلیون سلاح و چند ده میلیون فشنگ ....
- هر سال بالغ بر ۲۰.۰۰۰ پستاندار برجسته (کل و بز، قوچ و میش و آهو) شکار غیرقانونی می شوند که حدود ۲۰۰۰ رأس از آنها کشف شده و پرونده قضایی تشکیل می شود .
- همچنین قاچاق پرندگان شکاری، هوبره و گونه های زینتی و باغ وحشی
- آتش سوزی
- بیماری های حیات وحش
- آفات و بیماری های گیاهی از جمله خشکیدگی درختان در جنگل های زاگرس و جنگل های شمال کشور
- خشکسالی
- گرد و غبار

وضعیت پهنه بندی خشکسالی از نظر شدت در مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست

شدت خشکسالی	درصد از مناطق
بسیار شدید	۱۳
شدید تا بسیار شدید	۵۸
متوسط تا شدید	۲۶
متوسط	۳

نقشه پهنه بندی شدت فرسایش

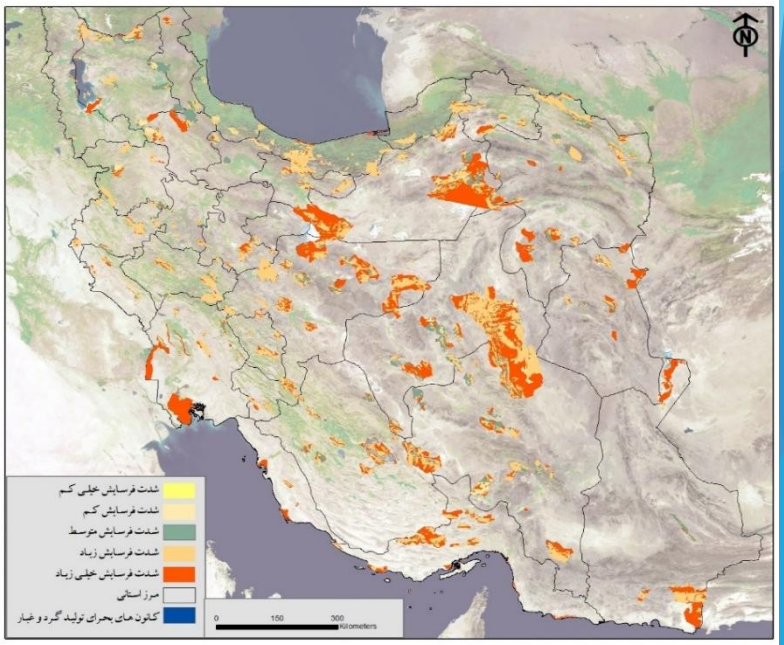

نقشه پهنه بندی شدت خشکسالی

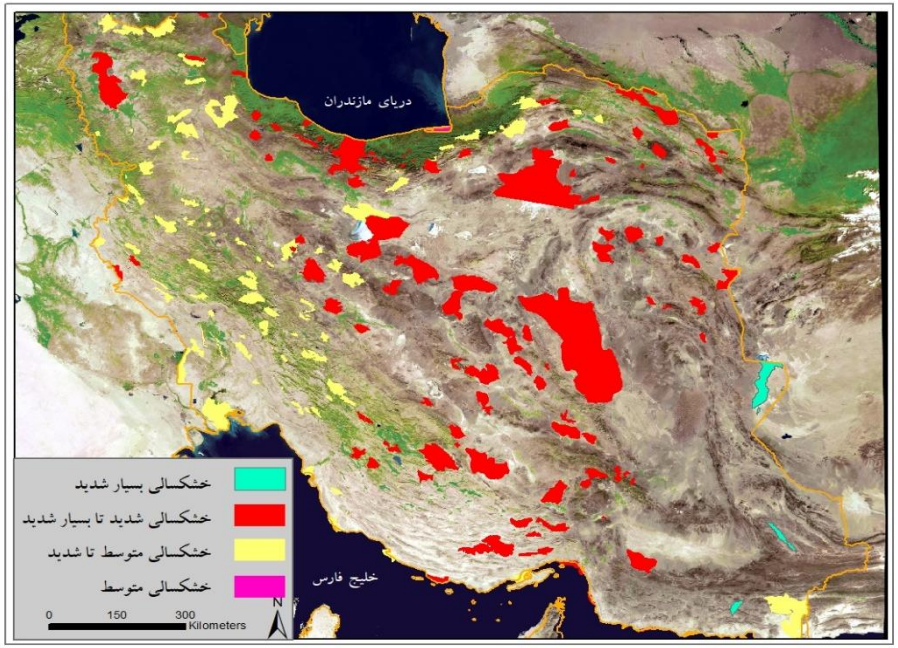

چالش ها و تعارضات و راهکارها

طیف گسترده ای از مخاطرات طبیعی و انسانی تنوع زیستی و مدیریت مناطق حفاظت شده کشور را در برگرفته اند. از جمله راهکارها می توان به آموزش مستمر و گفتگو، بهره برداری پایدار، ارزش گذاری خدمات اکوسیستمی، فناوریهای نوین و هوش مصنوعی، ارزیابی استراتژیک و اثرات زیست محیطی، برنامه ریزی و طرحهای مدیریت و بازنگری دوره ای آنها، تخصیص اعتبارات، مشارکت جوامع محلی و مردم بومی، تخصصی کرد فعالیتها با همکاری متخصصین و دانشگاهها، تعامل با سایرین و پایش مستمر و تدوین قوانین مناسب و دستورالعملها و بخشنامه ها

چالش ها	راهکارهای مدیریتی و قانونی
شکار و صید غیر مجاز	کنترل زیستگاهها و افزایش تجهیزات حفاظتی و پایشی
توسعه و عبور راههای دسترسی وایجادخطوط انتقال سوخت و انتقال نیرو - از هم گسیختگی زیستگاهها و جزیره ای شدن(جاده میان گذر پارک ملی گلستان- آزاد راه تهران شمال و ....)	توجه به آمایش سرزمین ، اعمال تمهیدات محیط زیستی، تامین عبور حیات وحش و ....
تغییر کاربری اراضی	توسعه و اعمال نظارت بر کاربری ها
بوته کنی و تامین سوخت از طریق برداشت علوفه و قطع درختان، چرای بی ضابطه و بیش از ظرفیت دام	تامین سوخت، مبارزه با قاچاق چوب، افزایش نیرو های محیط بان و جنگلبان و جلب مشارکت مردمی
مخاطرات طبیعی و انسانی از قبیل آتش سوزی ، تغییر اقلیم و خشکسالی	برنامه ریزی در افزایش تاب آوری زیستگاهها، تامین و توسعه تجهیزات و اعتبارات و ....
فعالیت های معدنی	اعمال قوی ضوابط محیط زیستی فعالیت های معدنی- استفاده از فناوریهای نوین در اکتشاف، استخراج و فرآوری
گردشگری بی ضابطه	توجه به آمایش سرزمین و عدم ورود به نواحی حساس اکولوژیکی
عدم رعایت ملاحظات اقتصادی اجتماعی	توجه به آمایش سرزمین

اقدامات انجام شده برای کاهش و پیشگیری از تعارضات و مشکلات

اکوسیستم(زیستگاهی)

- تدوین مطالعات و اجرای طرح های مدیریت مناطق
- تامین و تجهیز یگان حفاظتی و تامین و تجهیز اطفای حریق
- هوشمند سازی مناطق و استفاده از فناوری های نوین
- توسعه فعالیت های مشارکتی (طبیعت گردی و ....)، ذخیره گاه زیستکره و...
- برنامه ریزی برا ی کاهش مخاطرات طبیعی و انسانی مانند طرح های مرتبط با خشکسالی و ...
- تکمیل بانک های اطلاعاتی و توسعه سامانه جامع محیط زیست
- حفاظت مشارکتی با بهره گیری از بخش غیر دولتی و بهره برداری پایدار از حیات وحش و زیستگاه ها

تدوین قوانین ومقررات مانند حفاظت مشارکتی و اجرای طرحهای طبیعت گردی در مناطق تحت مدیریت و تهیه شیوه نامه و دستورالعمل های مرتبط

تصویب آئین نامه در حفاظت و رونق کسب و کارهای محیط زیستی در هیئت دولت

اقدامات در سطح گونه های جانوری

- تهیه، تدوین و اجرای برنامه‌های حفاظتی گونه‌های جانوری در معرض تهدید و انقراض
- (تاکنون تعداد ۲۵ برنامه عمل تهیه و در دست اجرا می باشد.)
- پژوهش، بررسی و مطالعه در زمینه های مختلف زیست شناسی، بوم شناسی گونه های جانوری جهت برنامه‌ریزی و حفاظت از حیات وحش کشور
- تدوین سند نقشه راه حفاظت از حیات‌وحش کشور
- تدوین سند نقشه راه حفاظت ۵ رده پستانداران، پرندگان، خرندگان، دوزیستان و ماهیان آب‌های داخلی ایران با هدف حصول شاخص‌های پایداری حیات‌وحش و برنامه ریزی برای بهبود کمی و کیفی جمعیت آنها
- اقدامات پژوهشی و حفاظتی میش مرغ
- اقدام در جهت بهبود مدیریت و حفاظت از یوزپلنگ آسیایی و زیستگاه‌های آن
- تهیه نقشه‌های پراکنش و کریدورهای مهاجرتی گونه‌های شاخص پستانداران وحشی کشور (۱۹ گونه)
- شناسایی زیستگاه‌های مطلوب برای گورخر در کرمان و فارس و یزد و ارائه طرح کامل (تفصیلی) احیای گورخر
- برنامه ریزی و تدوین راهکارهای اجرایی کنترل گونه‌های مهره دار غیر بومی و مهاجم
- تیمار و رها سازی در مرکز بازپروری حیات وحش پردیسان
- تدوین و اجرای برنامه کنترل قاچاق گونه‌های جانوری (گونه‌های در معرض قاچاق شامل پرندگان شکاری، هوبره، برخی گونه‌های پستانداران مانند خرس سیاه، گربه سانان)
- برنامه ریزی مدیریت تعارضات انسان و حیات وحش

اقدامات در سطح ژن

- آماده سازی، استاندارد نمودن، بازبینی و شناسایی نمونه ها
- راه اندازی بانک رده های سلولی و ذخیره سازی نمونه های در معرض تهدید حیات وحش کشور در راستای ایجاد بانک سلولی با همکاری جهاد دانشگاهی کشور(۱۰ رده سلولی)
- تهیه فهرست گونه‌های مهره‌داران اندمیک ایران به تفکیک رده های تاکسونومیک(۱۶۳ گونه)
- تدوین فهرست گونه‌های بیگانه مهاجم(۱۱۸ گونه)
- پایش ۵۸ موزه تاریخ طبیعی در سطح کشور

تشکر و سپاس